

УДК 343.347(477)

І.С. ПІНЧУК, Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЛЕГАЛЬНОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ: ОКРЕМІ РЕГУЛЯТОРНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З КОНТРОЛЮ ЗА НАРКОТИКАМИ

Ключові слова: господарська діяльність, сфера легального обігу, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсорі, регуляторні аспекти, Державна служба України, контроль за наркотиками

Розбудова економіки України на шляху розвинених ринкових відносин багато в чому залежить від правового забезпечення ринкових реформ, від створення належних умов функціонування суб'єктів господарської діяльності, від суворого дотримання останніми вимог чинного законодавства.

Господарське законодавство України вирізняється множинністю нормативно-правових актів. Це пов'язано зі складністю та розгалуженістю суспільних відносин, які воно регулює. Господарський кодекс України [1] здебільшого визначає основні засади діяльності в різних сферах господарювання. Для врегулювання окремих форм, сфер та етапів господарювання існує ціла низка спеціальних законів України. Окремим блоком в господарському праві виступають правовідносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, так як ця діяльність є специфічною – спеціальною, з певними обмеженнями, відповідальністю тощо й підпадає під спеціальний контроль з боку держави, регулюється окремими законами, підзаконними актами і нормативними документами та є суспільно

небезпечною у разі порушень законодавства з боку суб'єктів господарювання.

З огляду на стан, що склався в досліджуваній галузі, метою статті є розвідка окремих регуляторних аспектів Державної служби України з контролю за наркотиками при веденні господарської діяльності у сфері легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [2] з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсорі» ліцензуванню підлягає діяльність з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів:

- культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України;

- розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку.

Окремі види господарської діяльності (такі як: медична та ветеринарна практика; виробництво лікарських засобів, оптова, роздрібна торгівля лікарськими засобами; виробництво ветеринарних медикаментів і препаратів, оптова, роздрібна торгівля ветеринарними медикаментами і препаратами) також підлягають ліцензуванню, але вони можуть пересікатися зі сферою легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Нормотворча діяльність стосовно сфери обігу в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів й, зокрема, господарської діяльності у цій сфері, не стоїть на місці, а активно функціонує.

Указом Президента України від 13.04.2011 р. № 457/2011 [3] створено Державну службу України з контролю за наркотиками (ДСКН України) та затверджено Положення про ДСКН України. Ця служба є центральним органом виконавчої влади, її діяльність керується і координується Кабінетом Міністрів України.

Згідно Положенню ДСКН України є головним у системі центральних органів виконавчої влади у сфері формування та забезпечення реалізації державної політики з питань: легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; протидії їх незаконному обігу; координації діяльності органів виконавчої влади із зазначених питань. На ДСКН України, зокрема, покладені функції ліцензування господарської діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Відповідно до зазначеного Указу Кабінетом Міністрів України підготовлений проект закону України «Про Державну службу України з контролю за наркотиками» [4], який визначає організацію, повноваження ДСКН України та порядок її діяльності.

Розглянемо деякі положення зазначених нормативно-правових актів України.

ДСКН України є правонаступником двох відомств. Перше, це – Державний комітет України з питань контролю за наркотиками. Друге – Державна служба України з лікарських препаратів і контролю за наркотиками в частині: обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я та виробництві лікарських засобів; ліцензування господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я та виробництві лікарських засобів.

Таким чином, в одному відомстві зосереджені функції стосовно усіх питань наркополітики держави, що дає можливість оперативно реагувати на виникаючі негативні процеси і явища у цій сфері, що є, безумовно, позитивним чинником. Умовивід – ДСКН України є головним державним органом по формуванню та забезпеченню наркополітики в державі.

Зазначене Положення визначає основні завдання ДСКН України (п.3):

- формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень;

- здійснення державного регулювання та контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та захо-

дів з протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень;

- координація діяльності органів виконавчої влади у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень;

- забезпечення відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, взаємодії та інформаційного обміну з міжнародними організаціями і компетентними органами іноземних держав у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та протидії їх незаконному обігу, а також представлення інтересів України у зазначеній сфері в міжнародних організаціях.

На виконання зазначених завдань Положенням визначені функції, повноваження та права ДСКН України, які спрямовані на покращання наркоситуації в державі:

- визначення пріоритетних напрямів розвитку сфери обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- виявлення умов та причин, що призводять до незаконного обігу наркотиків, психотропів і прекурсорів, здійснення заходів щодо їх усунення;

- прогнозування розвитку наркоситуації;

- визначення порядку проведення контролю та здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- взаємодія із засобами масової інформації та громадськістю;

- співробітництво з неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями тощо.

В цілому можна зробити висновок, що норми Положення створюють умови для позитивних змін діючої наркополітики держави і це підтверджується тим, що за невеликий час свого існування ДСКН України немало зроблено у напрямку реалізації державної політики у сфері обігу наркотиків і психотропів, зокрема, і стосовно сфери господарської діяльності – для суб'єктів господарювання з ініціативи ДСКН спрощено ліцензування господарської діяль-

ності у сфері обігу наркотичних засобів, запроваджено безособистісну систему подання ліцензійних документів, одержання дозволів на функціонування приміщень для операцій з наркотиками перенесено з центрального на місцевий рівень, що водночас ускладнює можливість корупційних проявів. Забезпечено своєчасне введення квот на ввезення і вивезення з території України підконтрольних речовин, культивування луб'яних культур, виробництво ліків психоактивної дії (раніше нерідко з піврічним запізненням приймалися відповідні урядові рішення, що зводило нанівець квотну політику держави у зазначеній сфері).

При всіх позитивних аспектах зазначених нормативно-правових актів є окремі невідповідності й протиріччя.

Основні завдання ДСКН України, про які вище йшла мова, знайшли своє більш докладне тлумачення у проекті Закону України про ДСКН України (далі – Проект Закону України). Але норми цього Проекту ЗУ занадто гіперболізовані та спотворені. Суть полягає в тому, що на цей державний орган, крім вище зазначених функцій, повноважень та прав покладаються непритаманні такому типу державних органів завдання. Зокрема:

- проведення оперативно-розшукових заходів по виявленню ознак злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, легалізації (відмивання) доходів, отриманих від злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом, та осіб, які вчинили такі злочини;

- виявлення, попередження, припинення, розкриття злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, проведення досудового слідства по справах щодо зазначених злочинів;

- провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Ці норми зазначеного Проекту Закону України унеможливають реалізацію Положення, затвердженого Указом Президента України № 457/2011, призводять до невідповідності завдань, покладених на ДСКН України, її основному призначенню – формуванню та забезпеченню наркополітики держави, її

функціям, повноваженням та правам, визначеним Положенням.

За нормами цього Проекту Закону України на ДСКН України покладаються функції правоохоронного органу. Тобто, ДСКН України повинна формувати та забезпечувати реалізацію політики держави у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, та водночас бути суб'єктом оперативно-розшукової та слідчої діяльності – її функціонування буде спрямоване не на протидію, профілактику і попередження умов виникнення правопорушень у зазначеній сфері, а на зосередженні зусиль на методах боротьби з наслідками негативних соціальних явищ та намагання створити максимальний за обсягами інструментарій способів силового розв'язання питань, пов'язаних із реалізацією державної наркополітики.

Крім того, покладення на новостворений орган правоохоронних функцій буде суперечити діючому законодавству з наступних міркувань:

Відповідно до Указу Президента № 457/2011 ДСКН України є правонаступником Державного комітету України з питань контролю за наркотиками та Державної служби України з лікарських препаратів і контролю за наркотиками. Зазначені комітет та служба, згідно нормам ст.5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не відносяться до суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, а проведення оперативно-розшукової діяльності суб'єктами, не передбаченими цим Законом, заборонено.

Норми ст.3 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» зобов'язують органи виконавчої влади, уповноважені законом на здійснення контролю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та вирішення завдань у сфері протидії їх незаконному обігу, у разі виявлення порушень порядку цього обігу застосовувати у межах своєї компетенції відповідні заходи щодо усунення таких порушень, і в разі наявності в діях осіб ознак адміністративного правопорушення чи злочину, надсилати інформацію або подавати матеріали до відповідних

правоохоронних органів, які ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Обов'язки по виявленню причин і умов, які сприяли вчиненню злочину або кримінального проступку, згідно нормам кримінального процесуального кодексу України покладено на органи прокуратури, слідчі органи при провадженні дізнання та досудового слідства, а також на судові органи при судовому розгляді. Державний комітет України з питань контролю за наркотиками та Державна служба України з лікарських препаратів і контролю за наркотиками не належать до переліку цих суб'єктів. Відповідно й на ДСКН України, як на правонаступника цих державних органів, неможна покласти ці завдання.

При прийнятті проекту вищезазначеного Закону (у вказаній редакції) ДСКН України трансформується в правоохоронний орган чим знівелюється його сутність, передбачена Положенням, та в результаті мінімізується перспектива покращання наркополітичної ситуації в державі.

Як варіант, ДСКН перетворити структурно схожим на Державну податкову адміністрацію

України, яка складається із податкової інспекції (що не виконує функцій правоохоронного органу) й податкової міліції, але для цього необхідно внести зміни до вищезазначених Указу і Положенню та низки законів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України : наук.-практ. коментар / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, В. М. Коссак та ін. ; за ред. О. І. Харитонової. – Х. : Одиссей, 2007. – 832 с.

2. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» : від 01.06.2000 р., № 1775-III // ВВР України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

3. Указ Президента України «Питання Державної служби України з контролю за наркотиками» : від 13.04.2011 р., № 457/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.ua/documents/13438.html>.

4. Проект Закону України «Про Державну службу України з контролю за наркотиками» / внесений Кабінетом Міністрів України 03.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apteka.ua/article/103765>.

Пінчук І. С. Господарська діяльність у сфері легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: окремі регуляторні аспекти Державної служби України з контролю за наркотиками / І. С. Пінчук // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 729–732 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arhive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12pickzn.pdf>

Розглянуто регуляторний вплив нормативно-правових актів України на господарську діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Виконано аналіз правовідносин центральних органів виконавчої влади й суб'єктів господарювання у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Пинчук И.С. Хозяйственная деятельность в сфере легального обращения наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров: отдельные регуляторные аспекты Государственной службы Украины по контролю за наркотиками

Рассмотрено регуляторное влияние нормативно-правовых актов Украины на хозяйственную деятельность в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. Выполнен анализ правоотношений центральных органов исполнительной власти и субъектов хозяйствования в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Pinchuk I.S. Economic Activities in an Orb of Legal Reversal of Narcotics, Psychotropic Substances and Precursors: Separate Regulatory Aspects of Public Service of Ukraine on a Narcotics Control

It is considered regulatory influencing of regulatory legal acts of Ukraine on economic activities in an orb of a turn of narcotics, psychotropic substances and precursors. The assaying of legal relationship of central enforcement authorities and subjects of managing in an orb of a turn of narcotics, psychotropic substances and precursors is made.